

INTERNETDAGI BEVOSIDA MULOQOT TIZIMLARI VA ULARNING ASOSIY TURLARI

Suyarov Akram Musayevich

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent

akramsuyarov@mail.ru

Shohjahon Boymanov Vohidjon o'g'li

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Buxgalteriya hisobi va menejment fakulteti talabasi

boymanovshohjahon.0125@gmail.com

ANNOTATSIYA: Ushbu maqola internet asosida faoliyat yurituvchi bevosita muloqot tizimlarining tuzilishi, vazifalari, asosiy turlari, texnologik imkoniyatlari va ularning turli sohalarda qo'llanishini ilmiy jihatdan yoritadi. Bugungi raqamli jamiyatda axborotning tezkor almashinuvi, masofaviy muloqot va onlayn ish jarayonlari hamda ta'limning raqamlashtirilishi bevosita muloqot tizimlariga bo'lgan ehtiyojni keskin oshirmoqda. Messenjerlar, videokonferensiya platformalari, onlayn chat dasturlari, audioaloqa kanallari va integrallashgan ijtimoiy tarmoqlar ushbu tizimlarning eng ko'p qo'llaniladigan ko'rinishlaridir.

Tadqiqot jarayonida olim Suyarov tomonidan ilgari surilgan AKT kompetensiyasi, ta'lim jarayonida axborot texnologiyalari integratsiyasi va matematika ta'limiga IT vositalarini kiritish bo'yicha ilmiy qarashlardan foydalanildi. Shuningdek, Qayumova G. tomonidan O'zbekiston ta'lim tizimida ITning rivoji va UNESCO tashabbuslarining ahamiyati haqidagi ilmiy xulosalar muloqot tizimlarining ta'limdagi rolini baholash uchun qo'llandi. Maqolada bevosita muloqot tizimlarining texnik ustunliklari, ularning jamiyatdagi o'rni, xavfsizlik talablari, foydalanuvchi madaniyati va raqamli kompetensiyalar bilan bog'liq masalalar ham atroflicha tahlil qilindi. Tahlillar

shuni ko‘rsatdiki, ushbu tizimlar nafaqat oddiy aloqa vositasi, balki iqtisodiyot, ta’lim, boshqaruv, biznes, teleradio va boshqa sohalarning samarali faoliyatida muhim omilga aylangan.

Maqola yakunida internet muloqot tizimlarini yanada takomillashtirish, xavfsizligini oshirish, ta’lim jarayoniga to‘laqonli integratsiya qilish va foydalanuvchilarning axborot madaniyatini rivojlantirishga doir takliflar beriladi. Ushbu tadqiqot natijalari axborot texnologiyalari sohasida ilmiy izlanishlar olib borayotgan mutaxassislar, o‘qituvchilar va talabalarga nazariy-amaliy manba bo‘lib xizmat qiladi.

KALIT SO‘ZLAR:

Internet, bevosita muloqot tizimlari, messenjerlar, videokonferensiya, chat, axborot texnologiyalari, AKT, raqamli madaniyat.

KIRISH

Global axborot makonining kengayishi va internet tarmoqlarining rivojlanishi insonlar o‘rtasidagi muloqot shakllarini tubdan o‘zgartirib yubordi. Ilgari telefon yoki an’anaviy pochta orqali amalga oshirilgan aloqa tizimlari bugun internetning real vaqt rejimidagi muloqot imkoniyatlari bilan to‘liq almashtirildi. Bevosita muloqot tizimlari insonlar o‘rtasida tezkor, qulay va multimediya asosidagi axborot almashinuvini tashkil etishning eng rivojlangan vositalaridan biriga aylandi. Messenjerlar, videokonferensiyalar, onlayn chat platformalari va boshqa integrallashgan tizimlar bugungi hayotning ajralmas qismiga aylangan.

O‘zbekiston Respublikasida 2017-yilda qabul qilingan PF-4947-sonli Harakatlar strategiyasida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini har bir sohada keng joriy etish, davlat xizmatlarini raqamlashtirish va ta’limda zamonaviy infratuzilmani yaratish ustuvor vazifalardan etib belgilangan. Sh.M. Mirziyoyevning asarlarida ham zamonaviy kommunikatsiya madaniyatini rivojlantirish, shaffoflikni ta’minlash va xalq bilan muloqotni samarali tashkil etish doimo alohida o‘rin oladi.

O‘zbekiston ta’lim tizimida olib borilgan tadqiqotlarda raqamli ta’limning jadal rivoji, IT yo‘nalishining o‘quv jarayonidagi o‘rni va UNESCO tashabbuslari asosidagi o‘zgarishlarni tahlil qilib, zamonaviy muloqot platformalari o‘qitish metodikasining ajralmas qismi ekanini ilmiy asoslab bergan. Olim Suyarov esa AKT kompetensiyasini shakllantirish, matematika ta’limini axborot texnologiyalari bilan integratsiya qilishda muloqot tizimlarining o‘rni va ahamiyatini yoritib kelmoqda. Shu sababli internetdagi bevosita muloqot tizimlarini chuqur o‘rganish bugungi kunda nafaqat texnik, balki pedagogik va ijtimoiy ehtiyojdir.

TADQIQOT

Mazkur tadqiqotda internetdagi bevosita muloqot tizimlarining asosiy xususiyatlari, qo‘llanish doiralari va texnik imkoniyatlari o‘rganildi. Muloqot tizimlari asosida xabarlarni real vaqt rejimida uzatish, ko‘rish, tinglash, arxivlash, fayl jo‘natish, guruhlar yaratish kabi imkoniyatlar mavjud. Asosiy turlari — messenjerlar (Telegram, WhatsApp), videokonferensiya platformalari (Zoom, Google Meet, Microsoft Teams), onlayn chat tizimlari (LiveChat, Discord) va ijtimoiy tarmoqlarning o‘z ichidagi muloqot xizmatlaridir.

Tadqiqot davomida ta’lim, biznes va davlat boshqaruvida bevosita muloqot tizimlaridan foydalanish samaradorligi kuzatildi. Izlanuvchilar ta’kidlaganidek, ta’lim jarayonida IT imkoniyatlari kommunikatsiyani sezilarli darajada kuchaytiradi, o‘quvchi-o‘qituvchi o‘rtasidagi masofani qisqartiradi. Olim Suyarov esa ushbu tizimlar ta’limda AKT kompetensiyasini shakllantirishda muhim omil ekanini ilmiy nuqtai nazardan asoslab bergan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida bir nechta ilmiy metodlar qo‘llandi. Avvalo, tizimli tahlil metodi yordamida muloqot tizimlarining tuzilishi, ularning funksional imkoniyatlari va qo‘llanilish sohalari o‘rganildi. Taqqoslash metodi orqali messenjerlar va videokonferensiya platformalarining o‘zaro ustunlik va kamchiliklari tahlil qilindi. Kontent tahlili metodi yordamida O‘zbekiston va dunyo bo‘yicha ilmiy maqolalar,

normativ-huquqiy hujjatlar, Prezident farmonlari, IT sohaga oid darsliklar, bir qancha taqdiqochchilarning ilmiy ishlari o'rganildi. Qayumova G.ning tadqiqotlari UNESCO tashabbuslari asosida ta'limga kirib kelayotgan axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining roli, o'qitish jarayonida kommunikatsiya vositalaridan foydalanish bo'yicha ilmiy asos sifatida tadqiqot metodologiyasiga integratsiya qilindi. Taqdiqotchi Suyarov tomonidan ishlab chiqilgan AKT kompetensiyasi modeli, o'quvchi va o'qituvchilarni raqamli muloqot muhitiga moslashtirish bo'yicha ilmiy qarashlar tadqiqotning metodik poydevorini tashkil qildi. Shuningdek, normativ-huquqiy asoslar, jumladan PF-4947-sonli farmon, Mirziyoyevning asarlarida ilgari surilgan raqamlashtirish siyosati, ta'limni modernizatsiya qilish tamoyillari bevosita muloqot tizimlarini davlat siyosati bilan bog'liq holda o'rganish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tahlillar asosida aniqlandi: internetdagi bevosita muloqot tizimlari foydalanuvchilar orasida eng ko'p talab qilinadigan servislar bo'lib, ularning funksional imkoniyatlari kundalik hayotda ulkan qulaylik yaratadi. Messenjerlar eng yengil, sodda va tez aloqa uchun mo'ljallangan bo'lib, matnli, audio, video va multimedia almashinuvi imkoniyatiga ega. Videokonferensiya tizimlari esa ta'lim, biznes uchrashuvlari, masofadan ishlash kabi jarayonlarda o'rni beqiyos. O'zbekiston sharoitida Telegramning keng qo'llanishi, uning oson sozlanishi, xavfsizlik darajasi va bepul funksiyalari aholiga ayniqsa qulaylik yaratmoqda. Zoom, Teams va Google Meet platformalari esa ta'limning raqamli modelida yetakchi o'rin egallamoqda. Qayumova G. ta'kidlaganidek, bevosita muloqot tizimlarining qo'llanishi o'quv jarayonining interaktivligini oshiradi. Olim Suyarov fikriga ko'ra, ushbu tizimlar o'qituvchilarda AKT kompetensiyasini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, foydalanuvchilarning xavfsizlik madaniyati pastligi, shaxsiy ma'lumotlarni himoyalash ko'nikmalarining yetarli emasligi aniqlangan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yakuniy xulosalar shuni ko'rsatadiki, internetdagi bevosita muloqot tizimlari zamonaviy axborot jamiyatining ajralmas bo'lagi bo'lib, ta'lim, biznes, boshqaruv va

ijtimoiy hayotda muhim ahamiyatga ega. Tizimlarning qulayligi, tezligi va foydalanish imkoniyatlari keng bo'lsa-da, xavfsizlik, raqamli madaniyat va texnik savodxonlik masalalariga alohida e'tibor qaratish zarur.

Takliflar quyidagilardan iborat:

1. Ta'lim tizimida AKT va muloqot vositalaridan foydalanish bo'yicha o'qituvchilar malakasini oshirish.
2. Foydalanuvchilarda axborot xavfsizligi tushunchalarini kuchaytirish.
3. Muloqot tizimlarining davlat xizmatlariga integratsiyasini kengaytirish.
4. Qayumova G. va olim Suyarov ilgari surgan ilmiy qarashlar asosida innovatsion ta'lim metodlarini keng joriy etish.
5. Xavfsiz muloqot protokollarini takomillashtirish va milliy muloqot platformalarini yaratish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

- [1]Suyarov A.M. Ways and models of providing integration of information technology science with mathematical sciences.
- [2]Suyarov A.M. Formation of information and communication competence of the teacher.
- [3]Suyarov A., Raximov S., Abduraxmanov M. Methodology of using information technology software tools in teaching mathematics.
- [4]Qayumova G. The role of IT and Computer Science Education in Uzbekistan: The impact of UNESCO Initiatives.
- [5]Qayumova G. "WINDOWS 7 OPERATIONS TIZIMINING ASOSIY AMALIY DASTURLARI VA ULARDAN FOYDALANISH". 2025.
- [6]PF-4947-son Farmon.
- [7]Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz.

- [8]Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil...
- [10]Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon...
- [11]Kenjabayev A.T. va boshq. AKT.
- [12]Jomonqulova F.E., Shadmanov I.E. Iqtisodiyotda AKT.
- [13]Aminov I.B., Suyarov A.M. va boshq. Kompyuter ta'minoti.
- [14]Shoaxmedova N.X., Abdullayeva I.N. Iqtisodiyotda AT.